

Jeśli nie damy dziecku zabawek, będzie się bawiło kamykami lub patykami. Jeśli nie damy mu książki – samo po nią nie sięgnie. Potrzeba wiele mądrości, dobrej woli i konsekwencji w pielęgnowaniu kielkującego ziarna czytelniczych rozkoszy. Na początku wystarczy, byśmy pozwolili dziecku poczuć radość słuchania, a potem czytania, wówczas będzie garnęło się do lektury, wyciągało po książkę rękę, domagało się jej każdego dnia. Takie pierwsze lektury oddziałują z niezwykłą siłą, łączą we wspólnocie przeżyć tego, kto czyta, i tego, kto słucha. My, dorośli, na czas lektury stajemy się małymi dziećmi, nostalgicznie wracamy do „szczenięcych lat”; oni, mali, czują tę naszą magiczną bliskość, mają w nas oparcie w przeżywaniu lęku o los bohatera, trwogi, gdy zbłądzi pośród krzyżujących się dróg, radości, gdy po trudach zdobędzie nagrodę. To jest pierwsza rola książki: budowanie mostów między pokoleniami, łączenie we wspólnocie przeżyć, śmiechu i wzruszeń.

Dziecko identyfikuje się z bohaterami książki, w ich losy, w wybory, których dokonują, w sceny kłęk i zwycięstw nieświadomie wpisuje własne dylematy, swój własny los. To dlatego lektura kształtuje jego postawę, porządkuje wyobrażenie życia, na zawsze oddziela dobro od zła, piękno od brzydoty, wierność od zdrady. Nic nie zastąpi książki w procesie inicjacji dziecka w świat wartości – ani film, ani gra komputerowa, ani rady rodziców i pouczenia stareńkiej babci.

Książka dziecko pochłania, zawłaszcza je, rzeźbi w procesie lektury. Skutki takich czytelniczych przeżyć trwają długie lata, odciskają ślad na całym życiu.

Stare porzekadło głosi, że książka jest najlepszym przyjacielem. Pozwala dziecku dystansować się wobec własnych doświadczeń, spojrzeć na siebie i swoje życie z daleka, jakby przez odwróconą lornetkę. Widząc problemy innych, ich zmagania z losem, ich ból, cierpienie i radość, ich zawody i porażki, smak klęski, gorycz zawiedzionych przyjacieli, dzieląc radość ich szczęścia – zaczyna rozumieć siebie, własne reakcje, własny smutek, może przezwyciężyć samotność, która niekiedy, zwłaszcza w dzieciństwie i młodości, doskwiera i zadaje ból trudny do zniesienia.

Jakby tych pożytków dziecięcego czytania było mało, nasza współczesność dopisała swoje, nieznanne wcześniej. Wiek XXI już jest i najpewniej pozostanie stuleciem milczenia. Język, którym posługujemy się na co dzień, został zredukowany do roli przekaznika informacji i poleceń. Dziecko słyszy wiele słów, ale słów nie przeżywa, opływają je one jak woda opływa kamień. Tymczasem książka operuje słowami, które znaczą, które mają moc, barwę i sens. W trakcie lektury dziecko obserwuje, jak język kreuje rzeczywistość, jak zmienia ją i jak wpływa na człowieka. Czytając lub słuchając czytanej książki, doświadcza magicznej siły słów, rozwija i wzbogaca własne słownictwo. Krok po kroku ogarnia słowami świat, nazywa szczegóły otaczającej je rzeczywistości – i tej literackiej, i tej realistycznej, niczym biblijny Adam, który „nada-

wał imiona wszelkiemu stworzeniu”. Gdy dziecko potrafi nazywać uczucia, gdy zaczyna rozróżniać stany psychiczne literackich bohaterów, wówczas rozpoznaje je w sobie, potem u osób ze swojego otoczenia. Umiejętność nazywania i akceptowania własnych, niekiedy trudnych emocji, następnie doznań i przeżyć innych ludzi jest bodaj najtrudniejszą sztuką, którą musi opanować młody człowiek, by osiągnąć wewnętrzną dojrzałość.

Książka nie rozwiąże problemów, z którymi zmagamy się w długim, najeżonym kryzysami procesie formowania człowieka od jego najwcześniejszych lat do progu dojrzałości. Nie rozwiąże, ale rozwinie jego inteligencję emocjonalną, dzięki której będzie potrafił rozumieć siebie i innych, wykształci zdolności empatyczne, dzięki którym będzie wrażliwy na potrzeby każdego, rozbudzi wrażliwość i intuicję moralną, za sprawą której będzie odróżniał dobro od zła, otworzy oczy na piękno świata i mądrość człowieka. Pomoże przeprowadzić przez trudne doświadczenia, zachęci do szukania prawdy o sobie i świecie. Rozbudzi wyobraźnię, bez której nawet codzienne czynności, jak choćby gotowanie zupy czy nakrywanie stołu, przerażają się w automatyzm i banal.

Jeśli dziecko będzie obcowało z pięknymi książkami, takimi, które porywają i zachwycają, które kuszą oryginalnością szaty graficznej, z książkami kunsztownie wydаныmi i skłaniającymi do refleksji, otwierającymi wrota do krainy cudowności, radości i przygód, wówczas będzie wzrastało w żywiole prawdy, piękna i dobra, bogate wewnątrznie, otwarte, szczęśliwe, zdolne do rozumienia siebie i innych, do wzięcia odpowiedzialności za własne życie i pokierowania nim na miarę rozbudzonych marzeń, pragnień, tęsknot i nadziei.

Prof. Grzegorz Leszczyński

Kontakt z książką a potrzeby i kompetencje małych dzieci (0–3 lata)

Cale wczesne dzieciństwo to czas wzajemnego poznawania się rodzica i dziecka, uczenia się rozpoznawania własnych potrzeb oraz form ich zaspokajania. Rodzice jako pierwsi przekazują dziecku wiedzę o innych ludziach i przedmiotach, uczą je stosunku do różnych zdarzeń i codziennie stymulują jego rozwój. W pierwszym okresie życia dziecko najbardziej potrzebuje kontaktu emocjonalnego, bliskości i zbudowania bezpiecznych więzi, a zaspokajanie potrzeb odbywa się przez pielęgnację, dotyk, mówienie czy umożliwianie śledzenia wzrokiem przedmiotów. Naturalną formą kontaktu, będącą odpowiedzią na większość tych pragnień, może stać się rytuał czytania książek.

Pierwsze miesiące życia to czas dynamicznego rozwoju mózgu. To proces naturalny, który intensyfikuje się pod wpływem dodatkowej

stymulacji – aktywnego kontaktu dorosłego z dzieckiem.

Zaspokajanie potrzeb rozwojowych dziecka odbywa się w kontekście trzech obszarów rozwoju: poznawczego, emocjonalnego i społecznego. Od wyobraźni i intuicji rodzica zależy, w jaki sposób rozbudzi ciekawość świata i wrażliwość swojego dziecka.

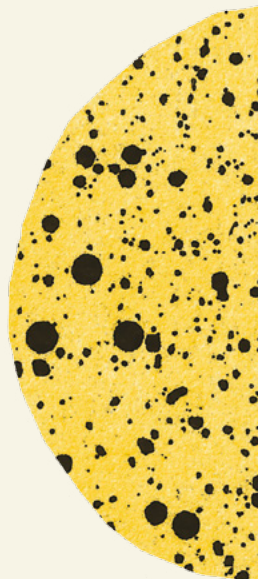
Zdolności językowe kształtują się, zanim dziecko zacznie budować pierwsze zdania. Tuż po urodzeniu maluch nie rozumie słów, ale słyszy rytm i intonację głosu, słucha rodzica bardzo uważnie. Często powtarzane frazy (wyliczanki, rytmiczne wierszyki) zostawiają ślad w jego mózgu, co wpływa na późniejsze rozumienie mowy (buduje słownik bierny), a codzienne czytanie pomaga przyswajając intonację i melodię języka. Dziecko poznaje wyrazy dźwiękonaśladowcze i brzmienie

kolejnych słów, dzięki czemu jest mu łatwiej zacząć samodzielnie mówić, posługując się bogatszym zasobem słów (słownik czynny).

Dorosły pomagając młodemu „czytelnikowi” podtrzymać zainteresowanie i skupienie poprzez modelowanie głosu i wcielenie się w poszczególne postacie, kierowanie wzroku dziecka na wyraźne i kolorowe ilustracje oraz prowadzenie go przez fabułę danej historii. Dzięki wczesnej umiejętności skupiania wzroku i wodzenia nim za przedmiotami małe dziecko może obserwować pokazywane mu obrazy w książce. Powiązanie dźwięku słów z obrazem, będącym jego wizualną reprezentacją, wzmacnia zapamiętywanie nowych informacji o świecie, który jest dla dziecka obszarem ciągłego odkrywania, usprawnia jego koordy-

nację wzrokowo-ruchową i stymuluje wzrok. Trwale, umożliwiające samodzielne odkrycia książeczki usprawniają ręczki i pobudzają wszystkie zmysły – można je nie tylko oglądać, dotykać, ale też „usłyszeć” i powąchać.

W drugim roku życia kontakt z książką prowokuje prośby o wyjaśnianie zjawisk w niej opisywanych (wskazywanie, pytanie „co to?”), a zawarte w niej treści i obrazy porządkują i utrwalają wiadomości przekazywane przez rodziców przy innych okazjach. Dwu, trzylatek, jako mały odkrywca, nigdy nie jest tylko biernym odbiorcą treści. Czytanie staje się dla niego skutecznym treningiem myślenia: uczy się kojarzyć fakty, wnioskować i zestawiać przyczynę ze skutkiem. Proste historyjki społeczne dają możliwość wspólnego rozwią-

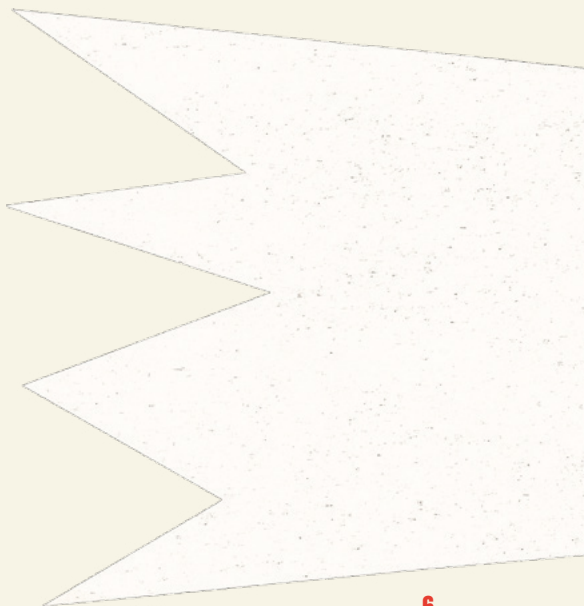

zywania problemów czy planowania, są także dobrym warsztatem do rozwoju wyobraźni malucha. W drugim i trzecim roku życia gwałtowny rozwój poznawczy sprawia, że dziecko jest jeszcze bardziej głodne wiedzy i nowych doświadczeń.

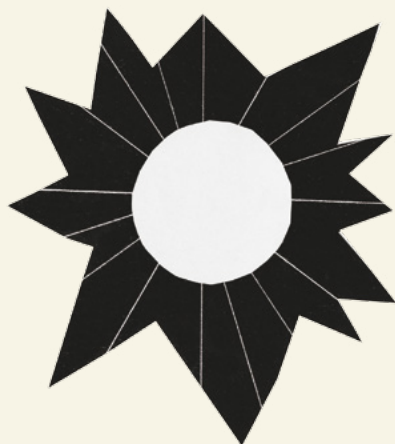
Stosunek małego dziecka do czytania, tak samo jak do wielu innych czynności, jest budowany przez odniesienia emocjonalne. Zadaniem dorosłego jest stworzyć od samego początku pozytywny kontekst dotyczący czytania. Kiedy czytamy, jesteśmy blisko z dzieckiem, naturalnie tworzy się atmosfera bezpieczeństwa i zaufania do otaczającego świata. Kiluminutowe czytanie spokojnym głosem uspokaja dziecko i może zainicjować kolejny domowy rytuał – to pozwala budować poczucie przewidywalności i przynależności do wspólnoty rodzinnej. Maluch ma okazję zobaczyć i poczuć spokojny oddech, bicie serca, uśmiech, spokój i szczęście na twarzy rodzica, a wspólna lektura sprawia, że czuje się dla niego ważne. Rodzic i dziecko poznają nawzajem swoje reakcje i umacniają więzi; poznają się lepiej. Czytanie rozbudza emocjonalność młodego „czytelnika”, co jest szczególnie ważne po ukończeniu 24 miesiąca życia, kiedy dziecko zaczyna doświadczać całej gamy nowych, złożonych emocji. Rola rodzica staje się wtedy bezcenna przy doświadczeniu, tłumaczeniu i identyfikowaniu sytuacji pełnych emocji, a bohaterowie książek są nieocenionym źródłem przeżyć.

Dziecko od urodzenia potrzebuje objaśnień funkcjonowania otaczającego je świata. Dobra literatura dziecięca pokazuje rzeczywi-

stość i przekazuje wzorce zachowania, prowokuje rozmowę i pomaga poznać zasady, jakie panują w najbliższym otoczeniu. Dzięki książkom dziecko porządkuje zaobserwowaną w domu wiedzę na temat akceptowanych społecznie form zachowania i współżycia z innymi. Daje mu to poczucie bezpieczeństwa i przewidywalności, dla rodziców natomiast może stać się nieocenioną pomocą w kształtowaniu prospołecznych postaw i właściwych nawyków. Eksplorujący otoczenie dwulatek potrzebuje jasnych zasad funkcjonowania w środowisku. Rodzic, korzystając ze wsparcia bohaterów książek, może utrwalać wzorce tak, by dziecko zrozumiało, dlaczego postępujemy w określony sposób, i kontrolowało swoje zachowanie. Literatura pozwala na budowanie doświadczeń nie tylko na podstawie własnych przeżyć, ale daje też wzory osobowe, uczy, jak mówić o swoich potrzebach i oczekiwaniach wobec innych. W sytuacjach nowych – pójście do żłobka/przedszkola,

wizyta u lekarza, narodziny młodszego rodzeństwa – pomaga wypracować nowe reakcje, przynosi rozwiązania problemów przy pomocy sposobów adekwatnych do wieku dziecka. Młody „czytelnik”, który potrafi się porozumiewać, rozwiązywać problemy, zna podstawowe zasady rządzące relacjami międzyludzkimi, coraz śmielej wkracza w świat społeczny i jest gotowy na kolejne wyzwania rozwojowe.

Rodzice i opiekunowie mogą znaleźć różnorodne książki i pożyteczne przykłady zawarte w świecie literatury dziecięcej odpowiadające każdemu z opisanych obszarów rozwoju dziecka. Kiedy czytanie stanie się rytuałem, małe dziecko akceptuje je jako stały element codzienności, traktuje je w szczególny sposób, zaprasza dorosłego do „czytania po swojemu”. Maluch skupia uwagę, rozpoznaje i potrafi określić osoby i przedmioty z książki, a także nazwać czynności, zaczyna interesować się konkretnymi znakami (np. literami w swoim imieniu), rysuje znaki literopodobne, i interesuje go rymowanie i tworzenie nowych słów. Rozbudzona ciekawość świata i zainteresowanie kontaktem z książką stają się fundamentem do budowania późniejszych potrzeb czytelniczych.

Michalina Gajewska

Czytanie książek a potrzeby i kompetencje dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)

Dziecko w wieku przedszkolnym rozwija się w sposób gwałtowny – to czas jego największej ruchliwości i zmian we wszystkich obszarach rozwoju. Zmienia się zachowanie dziecka, jego sposób myślenia i zapamiętywania różnych zdarzeń, a emocje i forma ich wyrażania determinują jego reakcje i kontakt z otoczeniem. Umiejętność sprawnego poruszania się, poprawa koordynacji, płynna mowa i poczucie odrębności jako jednostki uruchamiają naturalną potrzebę samodzielności.

Przejawia się ona zwykle chęcią działania na własnych zasadach i zgodnie z własnym pomysłem. Dynamiczny rozwój mózgu prowokuje potrzebę poznawania nowych rzeczy i sytuacji – odczuwa się wręcz potrzebę wtargnięcia w nowe obszary życia i wiedzy oraz opanowania ich własną aktywnością. Dziecko wykazuje olbrzymią potrzebę rozumienia zjawisk zachodzących w otaczającym je świecie, a zdobywając o nim wiedzę i stając się bardziej samodzielne, czuje się coraz pewniej nie tylko w najbliższym, domowym

środowisku. Przedszkolak zaczyna odczuwać silną potrzebę kontaktu z innymi, zarówno z dziećmi, jak i dorosłymi, równie ważna staje się dla niego umiejętność odnajdywania się w różnych sytuacjach. Nie można zapominać, że dziecko w tym okresie intensywnie rozwija się fizycznie, a jego codzienną i najważniejszą z punktu widzenia dalszego rozwoju aktywnością jest zabawa. Zaspokojenie tych potrzeb można z powodzeniem realizować na bazie aktywności czytelniczej.

Okres między 3 a 6 rokiem życia jest niezmiernie istotny dla rozwoju myślenia, pamięci i mowy dziecka. Pojawia się umiejętność zapamiętywania i świadomego korzystania z utrwalonych informacji, przypomnienia nabytych doświadczeń i wzorców zachowań. Dziecko potrafi łączyć informacje z usłyszanymi historiami z własnym doświadczeniem, opowiada proste historie. Intensywnie zdobywa wiedzę o otaczającym je świecie, samym sobie i różnych zjawiskach zarówno społecznych, jak i fizycznych. Bazując na wdrożonych przez opiekunów nawykach czytelniczych, zaczyna się interesować czytaniem i książkami ze względu na zawarte w nich treści. Wzrasta wtedy zdolność dziecka do zaplanowanego i przemyślanego działania: potrafi ono już powiązać przyczynę ze skutkiem, zadaje mnóstwo pytań i komentuje opowiadaną mu historię, łączy ze sobą różne zdarzenia. Odróżnia świat zewnętrzny od świata odczuć, przeżyć i wrażeń, powoli dostrzega i przyjmuje istnienie innego niż swój punktu widzenia. Młody czytelnik wnioskuje na podstawie efektów własnych działań i aktywności oraz silniej reaguje na konkret-

ny układ zdarzeń w poznawanych historiach. Dzięki tym umiejętnościom jest gotowy do porównywania, klasyfikowania i poszukiwania podobieństw i różnic. Pojawia się zainteresowanie literami i słowem pisanim, goto-

wość do nauki czytania. Podczas wspólnej lektury znajomego tekstu dziecko zaczyna śledzić go wzrokiem i „wyrećać” w czytaniu dorosłego, co jest świetnym przygotowaniem do samodzielnego czytania.

Rodzic ma możliwość rozwijania kompetencji poznawczych przedszkolaka, korzystając z różnorodnych książek w sposób, który lubi jego dziecko i on sam. Codzienna lektura to nie tylko sugestie dorosłego, to również samodzielne wybory młodego czytelnika. Można umówić się z dzieckiem na czytanie w trybie naprzemiennym – to pozwoli wprowadzić wartościowe w ocenie dorosłego pozycje i nie „utknąć” na całej tygodnie na ukochanej książce dziecka. Przeczytana już książeczka jest zawsze świetnym pretekstem do rozmowy i wyprawy do miejsc związanych z jej tematem, co utrwala zapamiętywanie w przyjemny sposób. Każda historia powin-

na stać się okazją do zadawania pytań i samodzielne myślenie o tym, jak znaleźć na nie odpowiedź. W czasie kiedy przedszkolak jest niezwykle zainteresowany odkryciami i badaniem rzeczywistości, samodzielne „głównowanie” wzmacnia poczucie sprawstwa. Dorosły pomaga dziecku w zbieraniu danych, uczestniczy w „burzy mózgów” i wyciąganiu wniosków. Rozwój myślenia, kreatywności i wyobraźni z wykorzystaniem książek o różnorodnej tematyce wpływa na przyszłą postawę dziecka nie tylko wobec nauki i rozwijania zainteresowań, ale też na podejście, z jakim rozpocznie ono naukę w szkole, i na to, jak poradzi sobie z obowiązkami szkolnymi.

Wyposażony w szereg kompetencji poznawczych przedszkolak staje się coraz bardziej świadomy nie tylko własnych emocji, ale też uczuć innych ludzi. Rozpoznaje i uczy się nazywać emocje, zauważa, że są one powiązane z tym, co dzieje się w jego otoczeniu. Trenuje panowanie nad emocjami i radzenie sobie z nimi. Książki i bohaterowie historii zawartych na ich kartach pokazują perspektywę i uczucia innych osób, sposób ich wyrażania oraz tłumaczą dziecku ich pochodzenie. Pozwalają z dystansu przyglądać się bohaterom i w bezpiecznym otoczeniu, ze wsparciem dorosłego, rozwiązywać dobrze dziecku znane konflikty wewnętrzne. Bardzo istotne dla wielu dzieci będzie oferowanie im różnych sposobów radzenia sobie z emocjami, podsuwanie pomysłów, co zrobić, kiedy się wstydzą albo są złe. Dobrą praktyką jest sięganie po książki opowiadające o konfliktach przeżywanych przez rówieśników dziecka czy dotyczące trudnych tematów, takich jak: starość, śmierć,

zazdrość czy rozwód. Takie „zewnątrzne” wsparcie daje dziecku bardzo potrzebne poczucie „ja też sobie poradzę!”. Książka przynosi pomoc w konfrontacji z własnymi lękami – efektem pracującej na „pełnych obrotach” wyobraźni, daje poczucie pewności siebie, gdy uda pokonać się strach. Rodzic może stać się przewodnikiem w świecie emocji, a książka źródłem wiedzy o nich. Nieocenioną korzyścią związaną z rytuałem wspólnego czytania książek może być wieczorne wyciszenie i relaks po dniu pełnym wrażeń. Warto, by taki czas stał się punktem wyjścia do wielu ważnych rozmów i szansą na regulowanie intensywności odczuwanych emocji.

Intensywne kontakty społeczne przedszkolaka dają okazję do zawierania nowych znajomości, dziecko doskonali wtedy umiejętność nawiązywania i podtrzymywania relacji z innymi dziećmi i dorosłymi. Wypróbuje nowe zachowania, sposoby bycia z innymi, komunikowanie swoich potrzeb i zdobywanie ich uwagi. Pierwszy raz w życiu nawiązywanie satysfakcjonujących kontaktów z rówie-

śnikami staje się tak ważne dla dziecka: daje mu zadowolenie z siebie i poczucie sprawstwa, a także tworzy pozytywne wyobrażenie o sobie samym i kształtuje samoocenę.

Książki dają dzieciom wzory osobowe, szczególnie potrzebne, gdy one same nie wiedzą, jak sobie poradzić w nowej albo trudnej sytuacji. Ocena bohatera książki rozbudowuje doświadczenie życiowe dziecka oraz daje wskazówki dotyczące prawidłowych i tych wymagających zmiany postaw społecznych. Sprawia, że dziecko zaczyna myśleć o tym, jakie chce być, w czym pomaga utożsamienie się z wybranym bohaterem książki.

Literatura umożliwia również dołączenie nowych i wartościowych dla dziecka reakcji do jego repertuaru zachowań, wzmacnia i utrwala reguły funkcjonowania w środowisku. Korzystając z historii i doświadczeń dziecięcych bohaterów książek, przedszkolak uczy się rozwiązywania konfliktów, obrony swojego stanowiska czy dochodzenia do kompromisu. Dorosły, towarzysząc dziecku,

powinien pamiętać, by nie wyręczać go i nie narzucać swoich rozwiązań. Uważny rodzic może skorzystać z historii książkowych, kiedy zaobserwuje u dziecka dezorientację lub dostaje sygnały, że wykorzystało już ono swoje pomysły na reagowanie. Opowiadanie i rozmowa z rodzicem może pomóc dziecku w podejmowaniu decyzji i dokonywaniu zmian w swojej rzeczywistości, a ćwiczenie samodzielności i doświadczanie własnej zaradności sprawi, że chętniej będzie uczestniczyło w kolejnych wyzwaniach.

Odpowiednio dobrana do tego etapu rozwoju lektura wpływa na całe życie dziecka i kształtuje jego gotowość do rozpoczęcia kolejnego wyzwania, jakim jest etap szkolny, a dla rodziców stanowi nieocenioną pomoc w przekazywaniu istotnych wartości.

Michalina Gajewska

Czytanie książek a potrzeby i kompetencje dzieci w wieku wczesnoszkolnym (6–10)

Cechą charakterystyczną i jednocześnie typową dla dzieci we wczesnym wieku szkolnym jest ich dosyć duże zróżnicowanie pod względem poziomu rozwoju. Po okresie zabawy i fantazjowania potrzeby rozwojowe dziecka w tym wieku koncentrują się na wykształceniu poczucia kompetencji w kolejnych obszarach jego aktywności, podejmowaniu inicjatywy i zdolności do dokonywania realistycznej samooceny. Wzrost refleksyjności dotyczącej własnych przeżyć i przeżyć innych wpływa na zmiany w kontaktach społecznych. Dziecko odczuwa silną potrzebę współpracy z innymi przy konkretnych działaniach. Kolejnymi zadaniami rozwojowymi są: rozwój operacji umysłowych i myślenia pojęciowego, dalszy rozwój pamięci. Uczeń rozpoczynający naukę szkolną ma ciągłą potrzebę działania i współdziałania, a także doprowadzania zadań co najmniej do zadowalającego poziomu. Odczuwa silną potrzebę przynależności do grupy koleżeńskiej zgodnie z zasadami jej funkcjonowania. Podstawę do tego, by zaspokoić potrzeby rozwojowe tego okresu, stanowi właściwe spełnienie potrzeb w poprzednich etapach, czyli zbudowanie bezpiecznej więzi z opiekunem i nabycie umiejętności związanych z samodzielnością i samoregulacją.

Warto pamiętać również, że młodszy wiek szkolny to czas ujawniania się zdolności – niekoniecznie ściśle związanych z umiejętnościami szkolnymi. Podobnie jak na poprzednich etapach rozwoju korzystanie z książek może okazać się nieocenionym źródłem stymulacji, wartościowo spędzonego czasu i wsparciem wychowawczym dla rodziców i opiekunów. Czytanie pobudza umysł, wyobraźnię i serce nie tylko dziecka, ale też dorosłego, który jest blisko. Od tego momentu kontakt z książką może odbywać się w dwojaki sposób – jako kontynuowanie rytuału czytelniczego z rodzicem i poprzez rozpoczęcie samodzielnej przygody z książką. Dorosły ma za zadanie wzmacniać zainteresowanie czytaniem, umożliwiając kontakt z nowymi pozycjami, i nie rezygnować z dotychczasowych zwyczajów czytania razem na rzecz samodzielnego czytania przez dziecko wyłącznie lektur szkolnych.

W wieku szkolnym dziecko potrafi zastanawiać się nad różnymi opcjami, zanim wybierze najlepszą i zacznie działać. Ta kompetencja sprawia, że potrafi zdystansować się do tego, co przeżywa, i zdecydować, w jaki sposób wyrazi swoje myśli, potrzeby czy oczekiwania. Myśli pojęciami, bez konieczności dokonywania operacji na materiale konkret-

nym, potrafi rozumować w kierunku „od ogółu do szczegółu”. Opanowanie mowy pisanej przyczynia się do dalszego rozwoju myślenia i świadomości dziecka. Sprawnie zbiera ono informacje i wyciąga wnioski. Najlepiej uczy się poprzez działanie i wykonywanie tego, co wcześniej zaplanował umysł. Dziecko chce zajmować się czymś poważnym, a więc podobnym do tego, co robią dorośli w jego najbliższym otoczeniu, a wszystko, co robi, chce robić na najwyższym według swojej oceny poziomie.

Wspólne czytanie ułatwia poznawanie nowej rzeczywistości w przyjemny sposób. Trzeba pamiętać, że niewielu uczniów rozpoczyna-

jących naukę potrafi sprawnie przeczytać i zrozumieć książki przygodowe czy popularnonaukowe, które wzbudzają ich zainteresowanie, natomiast większość z nich jest gotowa wysłuchać i zrozumieć całe bogactwo tekstu. To ułatwia rozwijanie zainteresowań, bez niepotrzebnych frustracji wynikających z różnicy pomiędzy możliwością przetwarzania złożonego tekstu czytanego samodzielnie, a jego słuchaniem. Wspólne czytanie angażuje obie strony i stanowi idealny punkt wyjścia do rozmowy i „dorosłej” formy spędzania czasu z książką. Szeroki wybór publikacji dostępnych na rynku pozwala rozwijać każde hobby czy zainteresowanie i zaspokoić ciekawość dziecka w każdej dziedzinie. Warto z tego

skorzystać, zamiast negować sensowność interesowania się czymś pozornie „niepoważnym”, pamiętając, że chęć samodzielnego sięgania po książkę jest tu najcenniejsza, mniej istotna jej tematyka – potrzeba czytelnicza pozostanie u dziecka rozbudzona, a czas na inne tematy z pewnością kiedyś nadejdzie. Lektury, które dziecko ciekawia jako dodatek do czytelnictwa związanego z obowiązkami szkolnymi, gwarantują mu łatwiejsze przyswajanie wiedzy, zapamiętywanie, bogatszy zasób słów, umiejętność swobodnego wypowiedziania się i myślenia. To atuty, które trudno przecenić.

Dziecko we wczesnym wieku szkolnym uczy się i bawi wśród innych i razem z nimi. Poznaje wiele nowych ról społecznych związanych ze zwiększającymi się wyzwaniami i zobowiązaniami. Rozluźnia więzy z rodzicami i szuka pozytywnych wzorów dorosłych poza rodzinnym domem. Jest w mniejszym stopniu egocentryczne, potrafi już zaakceptować w pełni fakt, że ludzie mogą mieć zupełnie inne zdanie na ten sam temat. Uczeń potrafi współpracować i współdziałać przy jednym zadaniu z grupą rówieśników i dorosłymi. Nawiązuje i podtrzymuje z nimi relacje, mając na względzie to, żeby być akceptowanym w grupie i docenianym przez dorosłych, staje się też w coraz większym stopniu świadome swoich działań.

Każdego dnia dużo się dzieje, więc – chcąc poczuć się ważnym i docenionym przez innych,

dziecko podejmuje duży wysiłek. Efekty tych działań są różne, a kolejne wyzwania w kontaktach społecznych pojawiają się codziennie. Dziecko potrzebuje zatem solidnego zaplecza do rozwijania kompetencji społecznych. Tym zapleczem jest dom rodzinny – dziecko wciąż potrzebuje bliskości, opieki, zachęty ze strony wspierającego rodzica i pocieszenia najbliższych. Wspólne czytanie wzmacnia relację rodzica z dzieckiem. Rodzicowi pomaga zrozumieć emocjonalny i społeczny rozwój swojego dziecka i nadać mu właściwy kierunek. Mimo tego, że autorytetem stają się inni dorośli, na przykład nauczyciele, rodzic ma szansę zbudować swój obraz jako przewodnika i opiekuna, który wspiera w trudnych czy nowych sytuacjach życiowych – daje spokój i bezpieczeństwo. Czytanie książek o dzieciach i dla dzieci – takich, w których dziecko traktowane jest poważnie i akceptowane – utrwala przekonanie „nie jestem sam z tym, co się dzieje”. Bazując na takich historiach, rodzic podczas rozmów o możliwych strategiach poradzenia sobie na przykład z niemiłym kolegą w szkole daje sygnał, że wierzy w potencjał dziecka oraz jego zdolność do stawiania czoła przeciwnościom i znajdowania rozwiązań. Warto wybierać historie, w których to dzieci rozwiązują problemy, a dorosły nie podaje gotowych odpowiedzi.

W tym okresie sprawą nadrzędną staje się wzrost świadomości dotyczącej własnych stanów emocjonalnych i ich wpływu na zachowanie swoje i innych ludzi. Dziecko na-

bywa zdolności do obiektywnego sposobu spostrzegania rzeczy i przyglądania się rzeczywistości z różnych perspektyw. Uwzględnia w swoim myśleniu różne aspekty sytuacji i dostrzega związki między nimi. Potrafi przyjąć do wiadomości punkt widzenia innych ludzi i zmienić swoje zachowanie, dzięki czemu rozumie ich potrzeby i uczucia w pełniejszy sposób.

Czytanie ma nieoceniony udział w rozwoju osobowości, pomaga utrzymywać równowagę emocjonalną, chroni przed negatywnymi skutkami przeżywanych emocji. Lektura książek, w towarzystwie rodzica czy samodzielnie, rozbudza i kształtuje wrażliwość emocjonalną dziecka, daje wewnętrzną siłę do radzenia sobie z trudnościami i regulowania własnych emocji. Dzięki historiom książkowym i ich bohaterom dziecko może uczyć

się samorozumienia i oceniania swojego codziennego zachowania z moralnego punktu widzenia. Przeżycia książkowe uruchamiają u dziecka te skojarzenia i reakcje, które są adekwatne do jego przeżyć i doświadczeń w danym momencie. Najbardziej pochłaniają je te historie, które intuicyjnie pomagają mu zrozumieć własną sytuację. Dziecko potrafi wtedy trafnie zinterpretować przesłanie oraz wykorzystać je jako pomoc w wyjaśnianiu własnych doświadczeń emocjonalnych w rodzinie czy wśród kolegów. Natomiast bez uważnego towarzyszenia dorosłego błędne interpretacje mogą stać się przyczynkiem do wzmocnienia się lęków czy odrealnienia, stąd mimo osiągnięcia tak dużej samodzielności w wieku szkolnym bardzo ważne jest towarzyszenie dziecku w wyborze i interpretacji czytanych książek.

Michalina Gajewska

Tropem dobrych książek

Współczesny rynek książki dla dzieci jest ogromny, bardzo różnorodny i pasjonujący, i choć należałoby się cieszyć, że bogactwo oferty stale rośnie, to naprawdę łatwo o dezorientację. Aby w tej dżungli wydawniczej się nie zagubić, warto wiedzieć, gdzie szukać informacji o nowościach, jak szybko zdecydować, czy dana nowość jest warta naszej uwagi, oraz co o najbardziej kontrowersyjnych tytułach myślą inni.

Do tematu można podejść w różny sposób, ja proponuję podejście detektywistyczne, bo i temat zawily, i do dobrych książek, a jakże, prowadzą nas ślady. Zbadajcie te najważniejsze, a na pewno znacząco przybliżą Was do celu:

Pierwszy ślad: wydawnictwo

Na pewno macie na półkach książki, które już Was zachwyciły. Sprawdźcie, jakim wydawnictwom je zawdzięczacie! Jest duże prawdopodobieństwo, że ich kolejne publikacje również będą godne uwagi. Ważne, by podać ulubione wydawnictwa bacznej i stałej obserwacji. Świetnym narzędziem do tego jest profil wydawcy na Facebooku. „Polubcie” go i sprytnie czekajcie, aż sam pochwali się swoimi nowościami. Jeśli rozsyła także newsletter – świetnie! Zapiszcie się, a zapowiedzi same będą przychodzić na Wasze skrzynki pocztowe.

Drugi ślad: piszący o książkach eksperci

Tych możemy znaleźć w pismach skierowanych do rodziców („Dziecko”) i w Internecie (np. rekomendacje Joanny Olech w serwisie *wyborcza.pl*). Zarówno pisma, jak i strony internetowe mogą być w całości poświęcone literaturze („Książki”) czy nawet literaturze dla dzieci („Ryms”, „Guliwer”), ale szukając inspiracji, nie zapominajcie również o stronach poruszających szeroko pojęte kwestie rodzicielstwa (*CzasDzieci.pl*, *Qlturka.pl*). I tam nie zabraknie działu poświęconego literaturze, choć nieraz potrzeba trochę samozaparcia, aby znaleźć interesującą nas sekcję, jest to jednak wysiłek, którego podjęcie zwykle się oplaca.

Trzeci ślad: eksperci nie piszący a opowiadający

Takimi na pewno są dziennikarze radiowi, jak Barbara Gawryluk, która prowadzi program *Abecadło* poświęcony wyłącznie książce dziecięcej, i Katarzyna Stoparczyk, prowadząca audycję *Zagadkowa niedziela*.

Czwarty ślad: rodzice, którzy na własnych dzieciach przetestowali nowości wydawnicze

Dzielią się oni odczuciami na blogach, czasami prowadzą serwisy tematyczne (polskailustracja.dladzieci.pl, znak-zorro-zo.blogspot.com, pozarozkladem.blogspot.com). To bardzo wartościowe opinie, ale często mocno subiektyw-

ne – w tym ich wartość, ale też niebezpieczeństwo. Trzeba pamiętać, że każde dziecko jest inne, a te, których rodzice aktywnie blogują, mają już za sobą spore doświadczenie czytelnicze.

Ślad piąty: nagrody

Warto przejrzeć, które książki były dotychczas nagradzane i przez kogo, czy przyznane nagrody były plebiscytowe czy eksperckie, kto zasiadał w jury, jakie walory zostały podkreślone przez kapitułę. Na szczególną uwagę zasługują: nagrody przyznawane co roku przez Polską Sekcję IBBY – Książka Roku, Nagroda im. Kornela Makuszyńskiego czy Konkurs Literacki im. Astrid Lindgren na współczesną książkę dla dzieci i młodzieży, ogłaszany przez Fundację „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom” co trzy lata.

Dobry detektyw sprawdziłby także strony instytucji nagradzających oraz tych związanych z upowszechnianiem czytelnictwa (Instytut Książki, Polska Sekcja IBBY). Często znajdziemy tam aktualności, zestawienia, a także merytoryczne artykuły na interesujący nas temat.

Wszystkie wymienione powyżej media na pewno dostarczają wielu informacji pod warunkiem, że poświęćcie czas (i swoją uwagę) na częste ich przeglądanie. Jest na to jeden sposób: social media. Informacje same będą

do Was sływać. Jeżeli wiecie, że jesteście w dobrym miejscu, na stronie, która Was interesuje – „polubcie” ją, obserwujcie profile Facebooka, Instagrama, Pinteresta, subskrybujcie newslettery.

Czy to wszystkie źródła? Z pewnością nie, ale te nie wymagają wstawania z fotela.

Ponadto polecam wpisać w kalendarz wszystkie kluczowe imprezy targowe, bo to tam spotkamy wydawców i autorów, będziemy mogli wertować książki i zachwycać się nimi do woli. Jeżeli nie możemy pozwolić sobie na taką wyprawę, to chociaż znajdziemy w okolicy dobre kawiarnio-księgarnie, gdzie przy filiżance kawy możemy przejrzeć stosik perełek, które przykuły naszą uwagę.

Fantastycznymi inicjatywami są wszelkie dyskusyjne kluby książki, spotkania nieformalne, a także wykłady i jedyne w Polsce studia podyplomowe na Uniwersytecie Warszawskim. Pozwalają nie tylko zdobyć wiedzę, ale również możliwość spotkania rzeszy pasjonatów, bo współczesna literatura dla dzieci może być prawdziwą pasją.

Agnieszka Karp-Szymańska

Szóstym śladem na tropie dobrych książek niech stanie się zaproponowany tu wybór wartościowych i dostępnych na rynku publikacji dla dzieci. Rekomendowane tytuły są jedynie podpowiedzią i propozycją, które – mamy nadzieję – zainspirują Was do własnych literackich poszukiwań!

Wiek 0-3 lata

Mmmmm

Monika i Adam Świerzewscy
EneDueRabe, 2014

Ja, Bobik

Ewa Kozyra-Pawlak
Nasza Księgarnia, 2014

Raz, dwa, trzy, słyszymy

Joanna Bartosik
Widnokrag, 2016 (oraz inne w serii)

Figury

Maria Terlikowska, Stanisław Zamecznik
Warstwy, 2016

Pierwsze urodziny prosiaczka

Aleksandra Woldańska-Płocińska
Czerwony Konik, 2010 (oraz inne w serii)

Jedźcie pociąg z daleka

Muchomor, 2010 (oraz inne w serii)

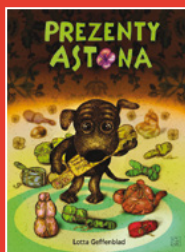
Myszka

Dorota Gellner
Bajka, 2016

Kto się schował?

Satoru Onishi
Alfabet, 2016

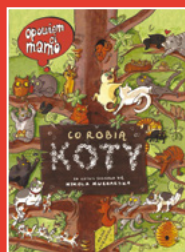
Prezenty Astona

Lotta Geffenblad
EneDueRabe, 2015 (oraz inne w serii)

Babo chce

Eva Susso
Zakamarki, 2010 (oraz inne w serii)

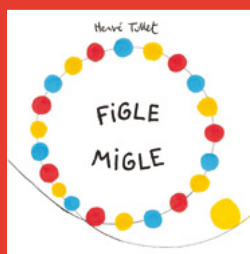
Opowiedz mi, mama, co robią koty

Nikola Kucharska
Nasza Księgarnia, 2016 (oraz inne w serii)

Poznaj Pettsona i Findusa

Sven Nordqvist
Media Rodzina, 2015 (oraz inne w serii)

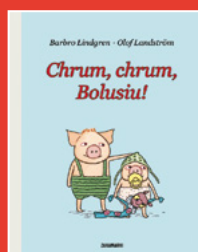
Figle, Migle

Herve Tullet
Babaryba, 2015

Pierwsza książka

Katsumi Komagata
Wytwórnia, 2016

Chrum, chrum, Bolusiu!

Barbro Lindgren
Zakamarki, 2015

Bardzo głodna gąsienica

Eric Carle
Tatarak, 2015

Auto

Jan Bajtlik

Wydawnictwo Dwie Siostry, 2013

Chodzi o to, czy wiesz, co to zwierzęta

Marcin Brykczyński

Nasza Księgarnia, 2014

Popatrz w niebo 1

Joanna Gębał, Monika Zborowska

Muchomor, 2017 (oraz inne w serii)

Rok w mieście

Katarzyna Bogucka

Nasza Księgarnia, 2015 (oraz inne w serii)

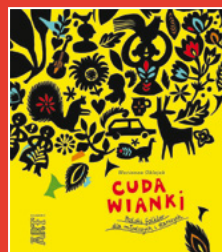
Wiek 3-6 lat

Alfabet wśród zwierząt

Katarzyna Marciniak

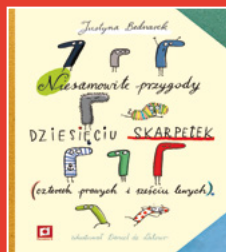
Grupa Wydawnicza Foksal/Wilga, 2016

Cuda wianki. Polski folklor dla młodszych i starszych

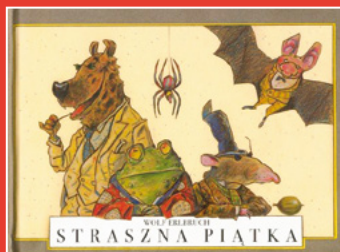
Marianna Oklejak

Egmont, 2015

Niesamowite przygody dziesięciu skarpetek

Justyna Bednarek
Poradnia K, 2015

Straszna piątka

Wolf Erlbruch
Hokus-Pokus, 2007

Prawie się nie boję...

Anna Onichimowska
Ezop, 2016

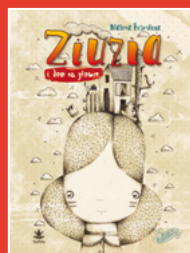
Ignatek szuka przyjaciela

Paweł Pawlak
Nasza Księgarnia, 2015

Kłopot, Moc kłopotów

Iwona Chmielewska
Wytwórnia, 2012, 2016

Ziuzia i dom na głowie

Malina Prześluga
Tashka, 2016 (oraz inne w serii)

Robimisie, Różnimisie

Agata Królak

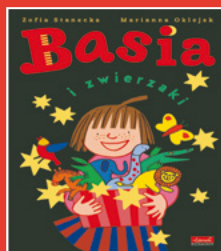
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2013, 2015

Co wypanda, a co nie wypanda

Aleksandra Cieślak

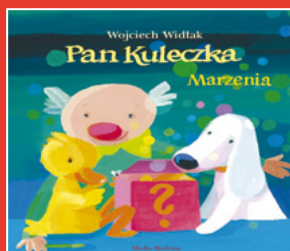
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2014

Basia i zwierzaki

Zofia Stanecka

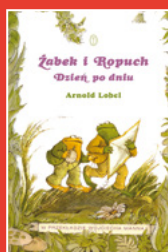
Egmont, 2016 (oraz inne w serii)

Pan Kuleczka. Marzenia

Wojciech Widlak

Media Rodzina, 2016 (oraz inne w serii)

Żabek i Ropuch. Dzień po dniu

Arnold Lobel

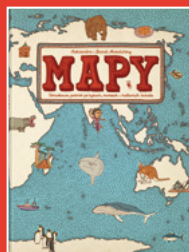
Wydawnictwo Literackie, 2016 (oraz inne w serii)

Florka. Mejle do Klemensa

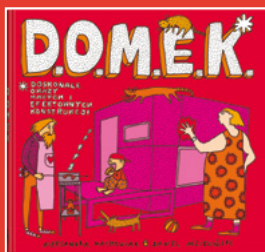
Roksana Jędrzejewska-Wróbel

Bajka, 2016 (oraz inne w serii)

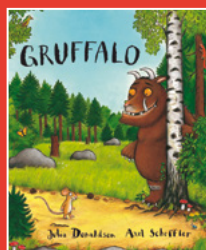
Mapy

Aleksandra i Daniel Mizielniński
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2012

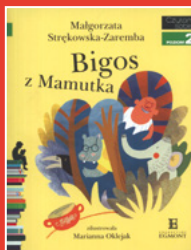
D.O.M.E.K.

Aleksandra i Daniel Mizielniński
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2009 (oraz inne w serii)

Gruffalo,

Julia Donaldson
EneDueRabe, 2013

Bigos z Mamutka

Małgorzata Strękowska-Zaręba
Egmont, 2013 (oraz inne w serii „Czytam sobie”)

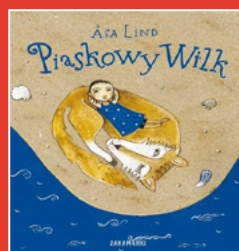
Detektyw Pozytywka

Grzegorz Kasdepke
Nasza Księgarnia, 2014 (oraz inne w serii)

Urodziny Alberta

Gunilla Bergström
Zakamarki (oraz inne w serii)

Piaskowy wilk

Asa Lind
Zakamarki, 2007

Wiek 6-10 lat

Pszczoły

Piotr Socha, Wojciech Grajkowski
Wydawnictwo Dwie Siostry, 2015

Kot Karima i obrazki

Liliana Bardijewska
Wydawnictwo Literatura, 2016

Dzicy lokatorzy

Tina Oziewicz
Czerwony Konik, 2014

Czarownica piętro niżej

Marcin Szczygielski
Bajka, 2013 (oraz inne w serii)

Bahar znaczy Wiosna

Agnieszka Aysen Kaim
Połwacze Peret, 2015

Strachopolis

Dorota Wieczorek
Skrzat, 2015

Mat i świat

Agnieszka Suchowierska

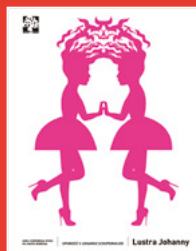
Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2015

W to mi graj. Bajki muzyczne

Justyna Bednarek

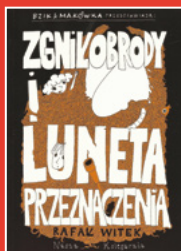
Poradnia K, 2016

Lustra Johanny

Anna Czerwińska-Rydel

Muchomor, 2016 (oraz inne w serii „Trylogia gdańska”)

Bzik & Makówka przedstawiają: Zgniłobrody i Luneta Przeznaczenia

Rafał Witek

Nasza Księgarnia, 2014 (oraz inne w serii)

Biuro detektywistyczne Lassego i Mai. Tajemnica diamentów

Martin Widmark

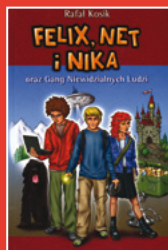
Zakamarki, 2008 (oraz inne w serii)

Messi. Mały chłopiec, który stał się wielkim piłkarzem

Yvette Żółtowska-Darska

Egmont, 2014

Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi

Rafał Kosik

Powergraph, 2004 (oraz inne w serii)

Magiczne drzewo. Czerwone krzesło

Andrzej Maleszka

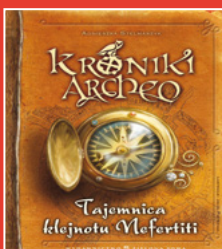
Znak, 2009 (oraz inne w serii)

Pożyczalscy. Kłopoty rodu Pożyczalskich

Mary Norton

Wydawnictwo Dwie Siostry, 2012 (oraz inne w serii)

Kroniki Archeo. Tajemnice klejnotu

Agnieszka Stelmazyk

Zielona Sowa, 2010 (oraz inne w serii)

Zosia z ulicy Kociej

Agnieszka Tyszką

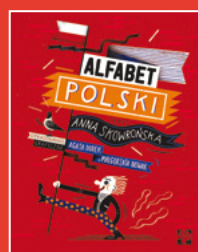
Nasza Księgarnia, 2012 (oraz inne w serii)

45 puknięć w głowę

Grzegorz Kasdepke

Wydawnictwo Tamaryn/Agora SA, 2015

Alfabet polski

Anna Skowrońska

Muchomor, 2015

Książki zarekomendowali:

